

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΒΑΣΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Τοῦ κ. INGVAR SVENNILSON
Καθηγητοῦ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Στοκχόλμης

Ἡ κενύσιαν ἑπανάστασις ἀπέφερε μίαν ἀκριβεστέραν θεωρίαν περὶ τῶν βραχυπροθέσμων διακυμάνσεων τῆς ἀπασχολήσεως καὶ τῶν τιμῶν. Καὶ ἂν καὶ πολλὰ ἀπομένουν νὰ γίνουν ἀκόμη ἐπὶ τοῦ θεωρητικοῦ ἐπιπέδου, δὲν εἶναι ὀλιγό-τερον ἀληθές ὅτι αἱ κυβερνήσεις ἔχουν προικισθῆ με ὄργανα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπιτρέπουν νὰ ἀντιμετωπίζουν ἀποτελεσματικῶς τὰ προβλήματα τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ τῆς σταθεροποιήσεως τῆς οἰκονομίας. Τὰ κενύσιακὰ δόγματα ἀπετέλεσαν τὴν κατάληξιν μιᾶς μακρᾶς ἐξελίξεως τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως, συγκεντρωμένης γύρω ἀπὸ τὰς βραχυπροθέσμους διακυμάνσεις τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως ἀγαθῶν καὶ ὑπηρεσιῶν εἰς μίαν οἰκονομίαν ἀγορᾶς. Ἡ θεωρία αὕτη ἦτο στατική, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐθεώρει ὡς δεδομένον τὸ τεχνικὸν καὶ κοινωνικὸν πλαίσιον μέσα εἰς τὸ ὁποῖον δημιουργοῦνται αἱ μεταβολαὶ τῶν ποσοτήτων, τῶν τιμῶν καὶ τῶν εἰσοδημάτων. Αἱ τροποποιήσεις τοῦ πλαισίου αὐτοῦ ἐθεωροῦντο ὡς «ἐξωγενεῖς».

Ἡ ἐξάλειψις αὕτη τῶν «ἄλλων συντελεστῶν» παρατηρεῖτο κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τοὺς μετακενύσιακούς οἰκονομολόγους τῆς ἐποχῆς τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως (ἢ τῆς σχεδὸν πλήρους ἀπασχολήσεως), ὅταν ἤρχισαν νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἡ ἀνάπτυξις. Ἐνίοτε, παραδέχονται ὅτι οἱ «ἄλλοι συντελεσταὶ» ὑφίσταντο μεταβολάς, ἀλλὰ γενικῶς ἀπέφευγαν νὰ ἀναζητοῦν τὸν λόγον καὶ νὰ τοὺς συνδέουν με τοὺς μεταβλητοὺς συντελεστὰς τῶν οἰκονομικῶν προτύπων. Στατιστικαὶ μελέται ἔχουν πάντως ἀποδείξει ὅτι αἱ τροποποιήσεις αὐταὶ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτελέσουν τὴν πηγὴν μεγάλου μέρους τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, οἱ οἰκονομολόγοι ἔχουν αἰσθανθῆ ὀλονὲν περισσότερον τὴν ἀνάγκην νὰ κοιτοῦν πῶς ἀπὸ τὸ κάλυμμα, τὸ ὁποῖον ἀποκρύπτει τοὺς «ἄλλους συντελεστὰς» καὶ νὰ μελετοῦν τὸν μηχανισμόν τῶν τεχνικῶν καὶ κοινωνικῶν διαδικασιῶν διὰ τὴν ἐπίτευξιν μιᾶς πληροστέρας καὶ συστηματικωτέρας ἐρμηνείας τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἡ ἐξέλιξις αὕτη τῶν ἰδεῶν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν προβλημάτων, ἢ φύσις τῶν ὁποίων εἶναι τοιαύτη ὥστε θὰ ἦτο μάταιον νὰ ἀναμένεται ἀπὸ αὐτὴν ἓνα πῆδημα πρὸς τὰ ἔμπροσ τόσον σαφές, ὅσον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προεκλήθη ἀπὸ τὴν κενύσιαν ἑπανάστασιν πρὸ πολλῶν δεκαετιῶν. Ὅταν σκέπτεται κανεὶς

τους «άλλους συντελεστές» αυτούς, όπως ή εκπαίδευσις, ή επαγγελματική μόρφωσις, ή έρευνα και ή καινοτομία, διαπιστοῖ ότι αἱ μέθοδοι ποικίλλουν ἀπειρορίστως και ότι ή πολυπλοκότης των εἶναι τεραστία. Πρὸς διασάφισιν τῶν μηχανισμῶν αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη συνδυασμοῦ τῶν μεθόδων τῆς οικονομικῆς ἀναλύσεως και τῆς ψυχολογίας, τῆς κοινωνιολογίας, τῶν μεθόδων ὀργανώσεως ἐπιχειρήσεων και τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Ἀντιθέτως, εἶναι εὐκόλον νὰ διακρίνωμεν τὰ γενικὰ περιγράμματα τῶν τιθεμένων οικονομικῶν προβλημάτων.

Τὸ οὐσιῶδες ζήτημα εἶναι νὰ μάθωμεν τί εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν και νὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τοὺς θεμελιώδεις λόγους τῆς. Αἱ εἰς τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν ἐπενδύσεις δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἄμεσον αἴτιον τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος, ἐκφραζομένης εἰς μονάδας παραγομένης ἀνὰ ὥραν ἐργασίας. Αἱ πρόοδοι, τὰς ὁποίας προκαλεῖ οὕτως, ή παραγωγικότης, ἐξαρτῶνται, ἐν τούτοις, ἀπὸ νέας μεθόδους, αἱ ὁποῖαι ἐνσωματοῦνται εἰς τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν και αἱ νέαι αὐταὶ μέθοδοι, αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς, εἶναι τὸ προῖον ἐρευνητικῶν ἐργασιῶν, ἐπινοήσεων και μελετῶν ἐφαρμογῆς. Δύναται νὰ διερωτηθῆῖ κανεὶς ποῖα εἶναι τὰ κίνητρα, τὰ ὁποῖα παρακινοῦν τὴν βιομηχανίαν νὰ ἐπενδύῃ εἰς μηχανήματα ἢ εἰς ἐρεῦνας και ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὀθοῦν τοὺς ἐργάτας νὰ στρέφονται πρὸς ἀποτελεσματικότερας ἀπασχολήσεις. Τὰ κυριώτερα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνευρίσκωνται εἰς τοὺς μισθοὺς και τὰ κέρδη. Ἄλλ' ἢ ἀποτελεσματικότης τῶν κινήτρων αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον και τὴν φύσιν τῆς ἐκπαίδευσως. Εἶναι συνεπῶς ὀρθόν, εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν και τὴν ἔρευναν, νὰ διακρίνωμεν τοὺς θεμελιώδεις παράγοντας τῆς διαδικασίας τῆς ἀναπτύξεως και νὰ μὴ ἀποδίδωμεν εἰς τὰς εἰς τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν ἐπενδύσεις παρὰ τὸν ρόλον τοῦ ἀναποφεύκτου.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, εἶναι δυνατὸν νὰ εὐρισκόμεθα μέχρι τοῦ 1970 μέσα εἰς μίαν ἐπανάστασιν τῶν οικονομικῶν ἰδεῶν, εὐθύς ὡς αἱ ἐπενδύσεις εἰς ἐκπαίδευσιν και ἐρεῦνας δὲν θὰ ὑπάγωνται πλέον εἰς τὴν ὁμάδα τῶν «ἐξωγενῶν συντελεστῶν» και θὰ καταλάβουν τὴν θέσιν, ή ὁποία τοὺς ἀνῆκει μεταξὺ τῶν μεταβλητῶν συντελεστῶν τῆς πατροπαράδοτου οικονομικῆς θεωρίας.

Αἱ δυνατότητες διὰ τὴν κατάστροφισιν μιᾶς πολιτικῆς

Διὰ τῆς ἐπιλογῆς τῶν μεταβλητῶν συντελεστῶν, ή οικονομικὴ θεωρία ἀποκαλύπτει τὰς δυνατότητας, αἱ ὁποῖαι προσφέρονται εἰς τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν κατάστροφισιν μιᾶς πολιτικῆς. Ὁρισμένοι ἀπὸ τοὺς μεταβλητοὺς αὐτοὺς συντελεστές δύνανται νὰ εἶναι παράμετροι ἐνεργείας, βάσει τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίζωνται αἱ ἀποφάσεις και αἱ ἐνέργειαι τοῦ κράτους. Τὰ πρότυπα τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐκ παραδόσεως τύπου ὠδήγησαν εἰς πρακτικὰ σφάλματα. Πολλὰ προγράμματα ἀναπτύξεως τῆς παρελθούσης δεκαετίας ἔδωσαν μεγάλην ἔμφασιν εἰς τὴν αὐξῆσιν τοῦ ὀλικοῦ κεφαλαίου. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν ὅτι ή ἀντίληψις αὐτῆ τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν ἦτο ἐπιπολαία, δοθέντος ὅτι παρεμέριζε θεμελιώδεις παράγοντας, ὅπως ή ἐκπαίδευσις και ή ἔρευνα. Πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ σκεπτόμεθα τὴν πολιτικὴν τῆς ἀναπτύξεως

εις κλίμακα μεγαλύτεραν ἀπὸ ἐκείνην ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐξητάζετο ἄλλοτε. Ἡ ἔκτασις τῶν παραμέτρων ἐπὶ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ δράσουν αἱ κυβερνήσεις ἔχει ἀύξηθῆ καὶ μεταξύ τῶν παραμέτρων αὐτῶν, ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἔρευνα κατέχουν μεγάλην θέσιν. Ἡ νέα αὐτὴ ἀντίληψις τῆς πολιτικῆς τῆς ἀναπτύξεως ἐπιφέρει ὀρισμένας συνεπειάς διὰ τὸν κρατικὸν μηχανισμόν, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν εὐθύνην τῆς πολιτικῆς. Σημειώνομεν τέσσαρας: 1. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ γεγονότος ὅτι συντελεσταί, ὡς ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἔρευνα, εἶναι σημαντικοὶ μεταβλητοὶ παράγοντες εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ἀναπτύξεως, ὀδηγεῖ κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ νὰ διερωτώμεθα ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἔκτασις τῶν εὐθυνῶν τοῦ κράτους εἰς τοὺς τομεῖς αὐτοὺς καὶ συνεπῶς τίθεται ἐπ' αὐτοῦ ἡ διαζευκτικὴ λύσις συγκεντρωτικότητος (ἀποκεντρώσεως τῶν πρωτοβουλιῶν καὶ τῶν ἐνεργειῶν).

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἐκπαίδευσως, ἡ διοικήσεως τῶν σχολείων καὶ τῶν πανεπιστημίων ὑπάγεται εἰς διαφορητικὰ συστήματα ἀναλόγως τῆς χώρας. Δὲν εἶναι δυνατὸς ὁ καθορισμὸς ἑνὸς ἐνιαίου συστήματος κατανομῆς τῶν ὑπευθυνότητων, τὸ ὁποῖον θὰ ἤρμοζεν εἰς ἐκάστην περίπτωσιν. Πάντως, ἐὰν αἱ κυβερνήσεις ἐπιθυμοῦν νὰ ὑποβοηθήσουν τὴν ἀνάπτυξιν, δὲν δύνανται νὰ υἰοθετήσουν λογικῶς παθητικὴν στάσιν ἔναντι τῶν συμβαινόντων εἰς τὸν τομέα αὐτόν. Ἡ θέσις των εἶναι ἐξαιρετικὴ διότι εἶναι αἱ μόναι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν συνολικὴν ἄποψιν τοῦ προβλήματος. Λόγω τῆς κινητικότητος τοῦ πληθυσμοῦ, βλέπομεν εἰς τὰ προϊόντα τῆς ἐκπαίδευσως «ἀποθήκην» πόρων εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὀλότητος. Μόνον εἰς ἔθνικὴν κλίμακα τὸ δυναμικὸν τῶν γνώσεων τοῦ πληθυσμοῦ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῆ πλήρως καὶ ἀποτελεσματικῶς καὶ ἡ ἔθνικὴ διάρθρωσις τῆς ἐκπαίδευσως ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συνόλου τῆς οἰκονομίας.

Ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος συνάρτησις τοῦ ὕψους ἐπενδύσεων τῆς παιδείας

Ἐπὶ πλέον, εἰς ὅλας τὰς χώρας, αἱ ἐπενδύσεις αἱ ὁποῖαι διατίθενται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν αὐξάνονται συνεχῶς. Ἡ ἔκτασις καὶ ἡ κατανομή των ἀσκοῦν ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς προόδου.

Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ τεχνικὴ πρόοδος πηγάζουν ἀνεκαθεν ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις αἱ ὁποῖαι λαμβάνονται εἰς τὰ πανεπιστήμια καὶ τὴν βιομηχανίαν. Εἰς τὸν πανεπιστημιακὸν τομέα, ἡ ἐλευθερία, ἡ ὁποία ἀφήνεται εἰς τοὺς ἔρευνητὰς ὅπως ἐκλέγουν τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἐρευνῶν των εἶναι μὴ ἀξία, ἡ ὁποία πρέπει νὰ προστατευθῆ ὅπως καὶ ἕνα «δικαίωμα τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος», τὸ ὁποῖον συμβάλλει εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα. Πάντως, τὸ ἐπιστημονικὸν προσωπικὸν εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ ἐργάζεται ἐντὸς ἑνὸς οἰκονομικοῦ πλαισίου καὶ τὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν του ρυθμίζονται κατὰ μέγα μέρος τὸν καθορισμὸν καὶ τὸν προσανατολισμὸν τῶν ἐνεργειῶν του. Ἡ ἔρευνα καθίσταται ὄλον ἐπιπλέον περισσότερο δαπανηρὰ καὶ τὸ κράτος ἀναγκάζεται βαθμιαίως νὰ ἀναλαμβάνη τὸ κύριον μέρος τῶν οἰκονομικῶν βαρῶν. Τὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον τίθεται κατὰ τὸν ὅλον ἐπιπλέον περισσότερο περικλυτὸν εἶναι ἡ κατάρτισις ἐιδικῶν

προϋπολογισμού δαπανῶν, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἔρευνα δύναται ἐν τῷ συνόλῳ νὰ ἀναπτύσσεται ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τοὺς συγκεκριμένους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς, οἱ ὅποιοι καθορίζονται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Ἡ ἔρευνα διὰ τὴν Βιομηχανίαν

1. Εἰς τὸν τομέα τῆς ἐρεῦνης καὶ τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ τὰ βιομηχανικὰ προβλήματα, ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις ἀναλαμβάνει τὸ οὐσιῶδες μέρος τῶν εὐθυνῶν. Πάντως, τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται ὀλογὲν περισσότερο διὰ τὸν τομέα αὐτόν, λόγῳ τῶν μεγάλων ποσῶν, τὰ ὁποῖα διαθέτει διὰ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν, τὴν ἀεροναυπηγικὴν καὶ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Διαστήματος. Αἱ «διευθυνόμεναι» αὐταὶ ἐργασίαι ἐρεῦνης καὶ ἐφαρμογῆς ἔχουν συχνὰ στενὴν σχέσιν μὲ ἄλλους τύπους ἐρευνῶν διὰ σκοποὺς μὴ στρατιωτικούς. Τὸ κράτος δύναται ἐπίσης νὰ μετέχη εἰς τὴν λειτουργίαν ἰνστιτούτων ἐρευνῶν ἐπὶ μέρος κλάδων τῆς δραστηριότητος. Οὕτως, ἐμπλέκεται βαθέως εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην βιομηχανικὴν ἔρευναν. Οὕτω, τὸ κράτος ἀναλαμβάνει ὀλογὲν μεγαλυτέρας ἀρμοδιότητας εἰς τὸν τομέα τῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ἐκπαίδευσως, τόσον λόγῳ τῶς κατευθύνσεων, τὰς ὁποίας χαράσσει, ὅσον καὶ λόγῳ τῆς βοήθειας, τὴν ὁποίαν παρέχει εἰς ἰδιώτας, ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, πανεπιστήμια καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα. Ἡ ἐξήγησις αὕτη δέον νὰ θεωρῆται ἀμετάρρεπτος.

2. Κατὰ τὸ μέτρον κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ κράτος ἀναλαμβάνει τὴν εὐθύνην τῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς ἐρεῦνης, ὑποχρεοῦται νὰ καταστρώνη, εἰς τοὺς δύο αὐτοὺς τομεῖς, συστηματικὴν πολιτικὴν. Ὁφείλει νὰ ἔχη σχολικὴν ἀντίληψιν καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸν καθορισμὸν κάποιας ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν διαφόρων τομέων. Μέχρι τοῦδε, τὸ κράτος ἔχει διασπείρει τὰς δραστηριότητάς του εἰς τὸν τομέα τῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῆς ἐρεῦνης μεταξὺ διαφόρων γραφείων καὶ ὑπουργείων καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν. Ἡ κυβερνήσις ὀφείλει νὰ συντονίσῃ τὰς διαφόρους δραστηριότητας αὐτάς. Ὁ τρόπος πρὸς τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ διαφέρῃ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἀλλὰ αἱ κυβερνήσεις χρειάζονται τὰς συμβουλὰς ἐξόχων εἰδικῶν ἐκ τῶν κύκλων τῶν ἐκπαιδευτικῶν, τῶν ἐπιστημόνων καὶ τῶν βιομηχάνων.

Συντονισμὸς παιδείας, ἐρεῦνης καὶ ἀναπτύξεως

3. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ συντονισμὸς μεταξὺ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκπαίδευσως καὶ τῶν ἐρευνῶν καὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως. Θὰ ἦτο σφάλμα ὁ ἀπλὸς συντονισμὸς μὲ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν, ἂν καὶ τοῦτο ἀποτελῇ σημαντικὸν στοιχεῖον τοῦ προβλήματος. Ἡ ἀνάπτυξις ἔχει εὐρυτέρας πολιτιστικὰς καὶ κοινωνικὰς πλευράς, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι πιθανώτερον νὰ θεωροῦνται ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἔρευνα ὡς ἀνήκουσαι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀρμοδιότητα εἰδικῶν ὑπουργείων. Ἡ εἰς τοὺς τομεῖς αὐτοὺς ἀκολουθουμένη πολιτικὴ πρέπει νὰ συνδέεται μὲ τὰς ἄλλας πλευράς τῆς κρατικῆς πολιτικῆς καὶ εἰς ὅσον τὸ δυνατὸν ὑψηλότερον ἐπίπεδον.

Διατί δέν διαθέτει τὸ κράτος κονδύλια διὰ τὴν παιδείαν

4. Αἱ δαπάναι, αἱ ὁποῖαι διατίθενται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὴν ἔρευναν ἀποτελοῦν πολὺ μακροπρόθεσμον ἐπένδυσιν. Θέτουν εἰς λειτουργίαν συσσωρευτικὰς διαδικασίας, αἱ ὁποῖαι ἐκτείνονται εἰς δεκαετίας, καί, κατὰ γενικὴν κανόνα, δὲν εἶναι ταχέως παραγωγικαί. Μία σήμερον πραγματοποιουμένη μεταρρυθμισὶς δὲν θὰ ἐνεφάνιζε τοὺς καρπούς της παρὰ μετὰ τὸ 1970. Δυστυχῶς, ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν εἶναι κοντόφθαλμη. Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ ὑπάρχει κίνδυνος παραγωγώσεως ἢ τουλάχιστον ὑποτιμῆσεως τῶν μακροπροθέσμων ἀποτελεσμάτων τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐρευνῶν καὶ ἐμποδίζεται ὁ προσανατολισμὸς τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Ἐκ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, εἶναι ἐνθαρρυντικὸν τὸ νὰ διαπιστοῦται ὅτι αἱ δυτικαὶ χῶραι τείνουν νὰ καταστρώσουν εἰς ἐθνικὴν κλίμακα σχετικῶς μακροπρόθεσμα σχέδια. Ἐν τούτοις, μεγάλη ἀβεβαιότης θὰ βαρύνῃ πάντοτε τὰς συνθήκας τῆς μακροπροθέσμου προόδου καὶ ἰδίως τοῦ γενικοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πλαισίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ προσαρμοσθῇ ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐρευνῶν. Ἴσως ἀκόμη περισσότερον ἀβεβαία εἶναι ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐρευνῶν ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ πλαισίου. Πάντως, ἡ πείρα ἀποδεικνύει ὅτι, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν οἰκονομικῶν μεθόδων, εἶναι δυνατόν νὰ προβλέπωνται, χωρὶς μεγάλα περιθώρια σφαλμάτων, αἱ πιθαναὶ μακροπρόθεσμοι τάσεις τῆς ἀναπτύξεως.

Αἱ μακροπρόθεσμοι προοπτικαὶ εἶναι ἐνδιαφέρουσαι, ἀλλ' ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν εἶναι περιορισμένη, ἐφ' ὅσον δὲν προσαρμόζονται, κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον εἰς τὰ πολιτικὰ προβλήματα.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κινδυνεύουν νὰ μὴ ἔχουν ἄλλην ἐπίδρασιν παρὰ τὸν καθορισμὸν ἐνὸς «ἰδανικοῦ», τὸ ὁποῖον ἐπηρεάζει ἐμμέσως τὰς ἀντιλήψεις τῶν ἐχόντων τὴν πολιτικὴν εὐθύνην. Ἀντιθέτως, τὸ κρατικὸν ἐνδιαφέρον τῶν δεκαπλασιάζεται ὅταν συνδέονται σαφῶς μὲ τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ τὴν μακροπρόθεσμον πολιτικὴν τοῦ κράτους. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ προβλέψεις καὶ τὰ μακροπρόθεσμα σχέδια δύνανται νὰ γίνουν τὸ μεταβαλλόμενον κέντρον ἀπὸ τὸ ὁποῖον προέρχονται ὅλαι αἱ ἀποφάσεις, πραγματοποιουμένης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συγχανεύσεως τῆς πολιτικῆς ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐρευνῶν μὲ ἄλλα μέτρα προοριζόμενα νὰ διευκολύνουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας.

Τάσις πρὸς μικτὰς οἰκονομίας

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μερικοὶ θὰ φοβηθοῦν ὅτι μία τοιαύτη ἐξέλιξις θὰ εἰσῆγεν ἕνα ξένον σῶμα μέσα εἰς τὴν δημοκρατίαν δυτικοῦ τύπου καὶ ὅτι θὰ ὠδήγηε εἰς τὴν συγκέντρωσιν, δηλ. καὶ τὴν ἐθνικοποίησιν ἀκόμη, διαφόρων δραστηριοτήτων. Εἶναι βέβαιοι ὅτι ἀρχικῶς, ἡ μακροπρόθεσμος σχεδιοποίησις ἀνεπιτήχθη εἰς τὰς σοσιαλιστικὰς χώρας. Ἀλλὰ σήμερον, δὲν ἔχομεν νὰ διδασθῶμεν πρᾶγματα ἀπὸ τὰς μεθόδους τῶν. Οἱ δυτικοὶ οἰκονομολόγοι ἐφαρμόζουν σήμερον μεθόδους προβλέψεως καὶ σχεδιοποιήσεως, αἱ ὁποῖαι λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ

οικονομία μας είναι εις μεγάλην ἔκτασιν ἀποκεντρωμένοι καὶ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς ἐλευθέρου ἐπιλογῆς. Ἡ ἐλευθερία αὕτη δημιουργεῖ προσθέτους ἀβεβαιότητας εἰς τὸ ἔργον τῆς προβλέψεως καὶ τῆς σχεδιοποιήσεως, διότι ἡ προτίμησις καὶ αἱ ἀντιδράσεις τῶν ἀτόμων δὲν ἀνταποκρίνονται πάντοτε πρὸς σταθεροὺς κανόνας. Ἄλλ' ἡ σταθμισμένη ἐκτίμησις τῶν γεγονότων δεικνύει ὅτι αἱ δυτικαὶ δημοκρατίαι ἐξελίσσονται πρὸς ἕνα τύπον «μικτῆς» οἰκονομίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ δημόσιος τομεὺς τείνει νὰ αὐξάνεται.

Ὅταν ἡ Κυβέρνησις σχεδιοποιῇ ἐντὸς τοῦ τομέου αὐτοῦ, δὲν δύναται νὰ παραβλέπῃ τὸν δεσπόμενον χαρακτήρα τοῦ ἰδιωτικοῦ τομέου. Ἄλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραιτηθῇ τῶν εὐθυνῶν της, διὰ τὴν διατήρησιν εἰς τὴν ἀγορὰν συνθηκῶν ἐπιτροπευσῶν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δημιουργικῶν ἰδιοτήτων τῶν πολιτῶν.

Αἱ εὐθύναι τοῦ κράτους

Ἡ ὑποχρέωσις αὕτη ἰσχύει τόσον διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὰς ἐρεῦνας, ὅσον καὶ διὰ τὰς βιομηχανίας, αἱ ὁποῖαι ὑπόκεινται εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀγορᾶς. Τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα εἶναι ἡ δημιουργία τάσεων εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ τὰς ἐρεῦνας μὲ σύγχρονον συμμόρφωσιν πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς ἀγορᾶς ὡς πρὸς τὰ προϊόντα τῶν δύο αὐτῶν κλάδων τῆς δραστηριότητος. Πρὸς τοῦτο ἡ κυβέρνησις διαθέτει διάφορα ὄργανα: Δύναται νὰ συμβάλλῃ κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἰδρυσιν ἐργαστηρίων, βιβλιοθηκῶν κλπ., εἰς τὴν ἐπιχορήγησιν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, νὰ χορηγῇ ὑποτροφίας καὶ δάνεια ὑπὸ εὐνοϊκοῦς ὄρους, νὰ χρηματοδοτῇ τὰ πανεπιστήμια διὰ τὰ προγράμματα ἐρευνῶν, τὰ ὁποῖα ἐφαρμόζουσιν καὶ νὰ συνάπτῃ συμφωνίας μὲ τὴν ἰδιωτικὴν βιομηχανίαν. Εἰς τὴν «ἀγορὰν ταλάντων καὶ γνώσεων» θὰ πρέπει νὰ εἶναι δυνατὸς ὁ συνδυασμὸς ἀπυτελεσματικωτέρας δράσεως καὶ σχεδιοποιήσεως ἐκ μέρους τοῦ κράτους μὲ εὐρυτέραν ἐλευθερίαν ἐπιλογῆς καὶ δυνατοτήτων πρωτοβουλίας.